

زوج‌های کارآفرین

دکتر زهرا صباغیان
دکتر محمود احمدپور داریانی
محمد عزیزی

مقدمه

در هزاره جدید کار و زندگی به همدیگر وابسته شده به طوری که جداکردن آنها گاه ممکن نیست زیرا فرد کارش را در خانه انجام می‌دهد؛ علاوه بر آن دیگر نیاز به حضور فیزیکی در محل کار به آن صورت قبلی مطرح نبوده بلکه به جای آن مباحثی همچون کسب و کار الکترونیکی کسب و کار خانگی (HOME BUSINESS) و نظایر آن مورد توجه قرار گرفته است.

باتوجه به بالارفتن سطح تحصیلات قشر جوان (حتی در سال‌های اخیر پذیرش دانشجویان دختر نسبت به پسر بیشتر شده است) که بیشتر زوج‌های تحصیل کرده که رشته تحصیلی شان مشابه هم است ترجیح می‌دهند کارشان یکسان باشد. در این مقاله به موضوع «به صورت مشترک کار و زندگی را اداره کردن» پرداخته شده است.

تعریف

زوج‌های کارآفرین (CO-PRENEURS) به زوج‌هایی گفته می‌شود که هم‌زمان و با هم مدیریت امور زندگی و کسب و کار را برعهده می‌گیرند. آمار و گزارش‌ها نشان می‌دهد که تعداد زوج‌های کارآفرین در ایالات متحده آمریکا رو به افزایش است. تخمین زده می‌شود که صاحبان نزدیک به یک میلیون کسب و کار زن و شوهری‌اند که با هم شریکند. (TOMPSON, AND TOMPSON, ۲۰۰۰, p.۲)

زوج‌های کارآفرین با یک نوع چالش مواجهند، به طوری که هم‌زمان اهداف زندگی کاری و خانوادگی را با تناقض و مشکل مواجه می‌کند. صاحبان کسب و کارهای خانوادگی اینگونه توصیف می‌شوند:

تصمیم‌گیرنده یک نفر است، در حالی که هر دو سخت‌کوش و پرکار و آینده‌نگرند. داشتن ازدواج موفقیت آمیز مستلزم گذراندن اوقات بیشتر با هم، حمایت دو جانبه از یکدیگر در تمام لحظات زندگی و تمرکز لحظات بیشتر زندگی جهت پیوند و ارتباط بیشتر است.

کارآفرینی مشترک به صورت یک مسئله کلی و عمومی در حال افزایش است؛ با این وجود، پرداختن به آن در حوزه عمل بسیار مشکل است. تفکر و شناختی که امروزه درباره کارآفرینی مشترک وجود دارد، بیشتر از روی حکایت‌ها و داستان‌هایی که در این زمینه بوده، باقی مانده است. فقط مقدار ناچیزی از مطالعات دانشگاهی به بررسی‌ها و پیچیدگی‌هایی که در اداره کسب و کار و روابط شخصی و خانوادگی وجود داشته و زن و شوهر با موفقیت هر دو مورد را اداره کرده‌اند، پرداخته‌اند. مارشاک (۲۰۰۰) اشاره می‌کند که درباره

این جمعیت (زوج‌های کارآفرین) تحقیق جامع و مناسبی انجام نشده است. وی دلایل عدم پرداختن تحقیقات دانشگاهی به این موضوع را ناشی از وجود افسانه در فرهنگ که «حوزه و قلمرو کار و زندگی خانوادگی باید جدا باشد» می‌داند.

در نشریات بازرگانی نسبت به این موضوع تا حدی توجه بیشتری شده و معمولاً از دیدگاه تجویزی (PRESCRIPTIVE) بررسی شده است. بر حسب مصاحبه‌های انجام شده و نمونه‌های در دسترس، ده‌ها مقاله، قدم‌ها و مهارت‌های مورد نیاز برای ادغام زندگی زناشویی با کسب و کار را گزارش کرده‌اند. در بسیاری از مقالاتی که در نشریات معتبر به این موضوع پرداخته شده، معمولاً نویسندگان این نوع مقالات به متغیر وابسته (عملکرد سازمانی در این نمونه) اشاره کرده‌اند و به ندرت رفتار زوج‌های کارآفرین موفق را با زوج‌های کارآفرین ناموفق مقایسه کرده‌اند. بیشتر مقالاتی که در این زمینه تدوین شده کسب و کارهای موفق را که توسط زوجین اداره می‌شود، شناسایی کرده‌اند چگونه آن‌ها با مهارت و تردستی وظایف کسب و کار و زندگی زناشویی را انجام داده‌اند.

البته در این زمینه استثناهایی هم وجود دارد که در زیر اشاره خواهد شد. در اینجا خلاصه‌ای از تحقیقاتی ارائه می‌شود که در زمینه زوج‌های کارآفرین وجود دارد. در این تحقیقات نشان داده می‌شود که کارآفرینی مشترک چگونه کیفیت زندگی زناشویی را بالا برده و رضایت از آن را به دنبال دارد. در این مقاله به نقاط مشترک و سازگار زوج‌های کارآفرین و عدم توافقی‌ها و ناسازگاری‌های بین آن‌ها اشاره شده و همچنین در این قسمت عوامل تعیین کننده موفقیت زوج‌های کارآفرین نیز بررسی می‌شود. منظور نویسندگان در غالب فرضیاتی مطرح شده که دو پیامد مهم متغیرهای مورد مطالعه پژوهشند: کیفیت زندگی زناشویی و عملکرد کسب و کار. همان طوری که می‌دانیم این دو موضوع کاملاً و متقابلاً بر همدیگر تاثیر می‌گذارند. کار کردن با همدیگر به زوج‌ها این امکان را می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی متفاوت همدیگر را بپوشانند و مکمل یکدیگر باشند. ممکن است یکی از طرفین گشاده‌رو و ریسک‌پذیر باشد و در حالی که دیگری در کسب و کار محافظه کارانه عمل کند. در این صورت بین این دو نفر رابطه‌ای شکل می‌گیرد که برایشان مهم نیست حتی اگر ۲۴ ساعت با همدیگر باشند. در حالی که بیشتر زوج‌ها ۷۰ درصد از این ساعت را از همدیگر جداند (TOMPSON, TOMPSON, AND, ۲۰۰۰, p.۲).

موفقیت بسیاری از زوج‌های کارآفرین ناشی از تحمل بیشتر و تکمیل نقاط ضعف یکدیگر باتوجه به شناختی که از هم دارند میسر می‌شود. ممکن است یکی از زوج‌ها بسیار خوشبینانه بوده و روابط عمومی بسیار قوی داشته باشد و دیگری ممکن است نسبتاً بدبین بوده اما از مهارت‌های فنی بالایی برخوردار باشد. به همین دلیل می‌توان گفت عامل و کلید اصلی موفقیت آنان از تفاوت‌هایی است که در ویژگی‌های شخصیتی و توانایی‌هایشان است و مهم‌تر از آن، قبول و تحمل این تفاوت‌ها است.

برای هیچ کدام از زوج‌ها هیچ شریکی غیر از آن‌ها نمی‌تواند امور و مسائل‌شان را آن گونه که هست درک کند، چون کار و زندگی‌شان مشترک است. به عنوان مثال، اگر بچه‌شان مریض شود، آن چیزی که در ابتدا برایشان مهم است فرزندشان است و آنچه که در درجه دوم اهمیت قرار دارد مسائل مربوط به کسب و کارشان است.

تدوین و رعایت مقررات اساسی برای سلامت روانی کارکنان (SANITY) در جایی که شرکت متعلق به زوج‌هاست بسیار ضروری و مهم است. چرا که کار کردن برای شرکت‌هایی که صاحبان آن‌ها زن و شوهر باشند ممکن است برای کارکنان گیج‌کننده باشد بخصوص این امر در مواردی مهم و صادق است که کارکنان ندانند که رئیس اصلی شرکت کدام یک است.

یکی از سخت‌ترین و دشوارترین بخش در راه‌اندازی و اداره کسب و کار با همسر خود جایی است که روابط شخصی و خانوادگی را در محیط کار کاملاً کنار بگذارند. در گذشته، فرض بر این بود که هر شخصی باید شخصیت چندگانه‌ای داشته باشد و در محل کارش خیلی حرفه‌ای عمل کرده و هنگامی که به خانه بر می‌شود صمیمی برخورد کند. اما امروزه این نوع نقش بازی کردن کنار گذاشته شده است و زوج‌ها ممکن است در محل کارشان از شام که در خانه خواهند خورد صحبت کنند یا در تعطیلات و آخر هفته کارهای مربوط به کسب و کارشان را ادامه دهند.

بنابراین، می‌توان گفت این مسئله ضرورتاً کار اشتباهی نیست که زوج‌ها تمام‌وقت (در محل کار و خانه) درباره کسب و کارشان صحبت کنند. چرا که بعضی زوج‌ها از این طریق هم روابط زناشویی و هم امور مربوط به کسب و کارشان را ارتقا می‌بخشند، یعنی راه‌اندازی کسب و کار باعث تقویت ارتباط فی‌مابین می‌شود و این مسئله به مانند مشارکت در یک سرگرمی و تفریح است.

البته در بعضی موارد این خطر هم وجود دارد که اگر زوج‌ها تمام وقتشان را به صحبت و امور مربوط به کسب و کار مشترکشان اختصاص دهند، عشق و علاقه به ازدواج و زندگی در آنان به سردی (DAMPEN) گراید.

و بالاخره می‌توان گفت زوج‌هایی که با همدیگر کار می‌کنند هیچ راز و سری ندارند که از همدیگر بپوشانند. در حالی که هنگامی که کار و زندگی خانوادگی خیلی از هم فاصله داشته باشد، هر یک از زوج‌ها نمی‌دانند که دیگری اکثر وقت خود را چه کار می‌کند. در حالی که وقتی با هم باشند از همدیگر شناخت و اطلاع بیشتری پیدا می‌کنند.

ارائه پیشنهادها برای زوج‌های کارآفرین

مقالاتی که در نشریات معروف کسب و کار درباره زوج‌های کارآفرین نوشته شده، چند ویژگی دارد: اول اینکه براساس مصاحبه‌هایی که با زوج‌های کارآفرین انجام شده بود برخی از آنان در زندگی خانوادگی یا کسب و کار یا در هر دو با مشکلاتی مواجه شده بودند. از این مشکلات برای ارائه پیشنهادها جهت موفقیت‌آمیز بودن در زندگی خانوادگی و کسب و کار استفاده شده بود. دوم، تعداد نمونه‌هایی که با آن‌ها مصاحبه شده بود، خیلی کم بود و معمولاً در هر بخش با یک تا سه زوج کارآفرین مصاحبه شده بود. سوم، با اینکه تعداد نمونه‌های زوج آفرین در هر مقاله از سه تا بیشتر تجاوز نمی‌کرد، دیدگاه تجویزی داشتند. این پیشنهادها و دستورات به دو صورت که در اکثر مقالاتی که در این زمینه چاپ شده بود فهرست شده یعنی اینکه در ابتدا مشخص شده زوج‌های کارآفرین برای موفق شدن چه باید انجام بدهند و چه نباید انجام دهند. در جدول شماره یک خلاصه‌ای از دیدگاه‌ها و پیشنهادهایی که از طریق آن زوج‌های کارآفرین می‌توانند هم‌زمان در اداره کسب و کار و زندگی شان موفق باشند، را نمایش می‌دهد و در جدول شماره دو

بایدها و نبایدهایی که در کارآفرینی زن و شوهرها وجود دارد را نشان می‌دهد. توصیه‌هایی که در اینجا بیان شده یک پیش‌نمایشی از شغل واقعی که زوج‌های کارآفرین ممکن است برای خود در نظر بگیرند، را نشان می‌دهد.

در جدول شماره یک به نکات قابل توجهی اشاره شده است. اول اینکه تعدادی از صاحب‌نظران اشاره کرده‌اند که زوجها باید بین زندگی کسب و کار و زندگی خانوادگی مرز مشخص و روشنی قائل شوند. بدون شک مسائل و موضوع‌ها هر دو حوزه در یکدیگر دخالت و سرایت پیدا می‌کنند، اما همسران باید تلاش کنند هر دو حیطة را از همدیگر جدا نگه دارند. اگر اتاق نشیمن خانه یک شعبه دیگری از دفتر شرکت باشد، در آن صورت زندگی خانوادگی بسیار آزاردهنده خواهد بود. در مقابل اگر مسائل کم ارزش و عادی زندگی، پیوسته در اداره و محل کار بین زوجها به میان آورده شود، کارکنان و مشتریان پریشان و ناراحت شده یا ممکن است احترام و شان مالک (رئیس اداره) در نظرشان کم شود. این توصیف معقول به نظر می‌رسد، اما ممکن است در عمل غیرواقعی باشد. تصور کنید که زوجی روز تعطیل بر روی مسئله خاصی در خانه شدیداً با هم مشاجره و دعوا کرده‌اند و آن را نتوانسته‌اند تا روز بعد حل کنند. در محل کار آن‌ها باید سعی کنند که به طور معمولی و عادی با همدیگر برخورد کنند، اما آیا ممکن است هیچ تنش و عصبانیتی بین آن‌ها به وجود نیاید؟ مطمئناً این مسائل از روابط زندگی زناشویی به محیط کسب و کار سرایت می‌کند.

جدول ۱ - پیشنهادهایی برای موفقیت در زندگی و کسب و کار

مرجع	
رونارت (۱۹۸۲)، مجله وال اس. تی) ص ۱۲	<ul style="list-style-type: none"> مسائل و مشکلات کار را با زندگی شخصی و خانوادگی نباید مخلوط کرد.
تلمپسون (۱۹۹۰)، شرکت بلک) ص ۱۴	<ul style="list-style-type: none"> برای هر زن و شوهر وظایف مربوط به کسب و کار، واضح و تعریف شده باشد. برنامه ریزی کنید که بعضی اوقات از همدیگر جدا باشید. اهداف و انتظارات از زندگی و کسب و کار را کلاماً واضح و مشخص کنید. برای موارد مرگ، طلاق و شکست مدارک و اسناد قانونی تهیه کنید.
جانی (۱۹۹۷)، ص ۱۵)	<ul style="list-style-type: none"> نقشها و وظایف مربوط به کسب و کار برای زن و شوهر کلاماً مشخص و تعریف شده باشد. برای زنده نگه داشتن عشق در زندگی خویش، سخت کوش و پرتکار باشید.
استوت (۱۹۹۸)، مجله وال.اس.تی) ص ۱۶	<ul style="list-style-type: none"> برای کسب و کار و روابط زناشویی راهبرد مشخصی داشته باشید. به طور متناوب و دوره ای از مشاوران بیرونی برای مشاوره و رایزنی کمک بگیرید. مباحث و تصمیمات مربوط به کسب و کار را در محیط کار اداره و هدایت کنید. درباره سلسله مراتب فرماندهی و دستور به کارکنان خود آموزش دهید. به خاطر بسپارید که در زمان تعطیلات و فراغت به مسائل کسب و کار نپردازید. تا زمانی که امور زندگی و خانوادگی تان مستحکم و قوی نشده است، به کسب و کار به صورت مشترک نپردازید.
دیویس (۱۹۹۸)، مدیریت امروز) ص ۱۷	<ul style="list-style-type: none"> مطمئن شوید که مهارتها و تواناییهای زوجین قابل سازگار هستند. در محیط کار کمی از همدیگر فاصله و فراق داشته باشید.
بردنار (۱۹۹۸)، کیپ لینگز) ص ۱۸	<ul style="list-style-type: none"> نقشها و وظایف مربوط به کسب و کار برای زن و شوهر کلاماً مشخص و تعریف شده باشد. به طور منظم زمان مشخصی را برای صحبت درباره کسب و کار و زندگی زناشویی تان اختصاص دهید. پیشاپیش تعیین کنید که چگونه در زمانهای مشخصی از هم جدا باشید. اجازه ندهید که کسب و کارتان باعث شود که به امور فرزندان تان نپردازید. برای موارد مرگ، طلاق و ورشکستگی مدارک و اسناد قانونی تهیه کنید.

(TOMPSON, H GEORGE AND TOMPSON B HOLLY, 2000.p4)

نکاتی برای زوجها

در اینجا به نکات و توصیه‌هایی اشاره می‌شود که در بقای کسب و کار و تداوم زندگی زناشویی مفید به نظر می‌رسند:

قبل از اینکه به صورت مشترک به کسب و کار بپردازید، از خودتان بپرسید که آیا ارزش‌هایتان مشترک است یا نه؟

واقعاً درباره کارهایی که باید انجام دهید، مشخص کنید که آن کار را چه کسی و چگونه باید انجام بدهد؟ وقتی را نیز به خانواده خود اختصاص دهید. همان طوری که زمانی را به قراردادهای و ملاقات مربوط به کسب و کارتان اختصاص می‌دهید، برای زمانی که به امور زندگی و خانوادگی اختصاص می‌دهید، ارزش قائل شوید. درباره پول به صورت شفاف و واقع‌گرایانه گفت‌وگو کنید.

در محل کارتان همچون زن و شوهر رفتار نکنید، نگذارید کارکنانتان زندگی شخصی و خانوادگی شما را در محل کارتان مشاهده کنند.

ارتباطات و گفت‌وگو بین زوجها کلیدی و حیاتی است. اجازه ندهید مشکلات (حتی ریز و جزئی) روی هم انباشته شوند. سعی کنید روی کوچک‌ترین مسائل نیز با همدیگر صحبت کرده و نظر طرف مقابل را جویا شده و آن را حل کنید. چرا که معمولاً منشاء مشکلات عمده مسائل ریزند (TOMPSON, AND TOMPSON, ۲۰۰۰, p۵).

جدول ۲-۱ بایدها و نبایدها در کارآفرینی مشترک

مرجع	مزایا و منافع کارآفرینی مشترک	معایب و مضرات کارآفرینی مشترک
هاریس (۱۹۷۸، مجله پول) ص ۱۹	---	ممکن است زوجها احساسات و عواطف زندگی را از دست بدهند.
هکمن، بریسون و بریسون (۱۹۷۷، مجله ازدواج و خانواده) ص ۲۰	---	<ul style="list-style-type: none"> • هنگامیکه زوجها با هم کار می‌کنند، تقسیم مسئولیت در خانه مشکل‌تر است. • ممکن است بین زوجها رقابت و برتری‌جویی شکل بگیرد. • ممکن است مسائل و مشکلات مرتبط به کار را به خانه بیاورند.
بیکی (۱۹۸۱، ونچر) ص ۲۱	ارتباطات بین زوجها بهتر و راحت‌تر از ارتباطات بین غیر زوجها است.	---
کارسون، میشل و باوم (۱۹۸۶، مجله هفتگی بیزینس) ص ۲۲	<ul style="list-style-type: none"> • ارتباطات و اشتراک مساعی بین زوجها بهتر و راحت‌تر از غیر زوجها است. • زوجها در مسائل و مشکلات کاری نسبت به همدیگر احساس همدردی بیشتری می‌کنند. 	<ul style="list-style-type: none"> • ریسک بالایی طلاق در بین زوجها وجود دارد. • ناتوانی برای افتراق بین کار و تفریح
تلمپسون (۱۹۹۰) ص ۲۳	<ul style="list-style-type: none"> • اعتماد قوی و بیشتر بین زوجها وجود دارد. • انعطاف‌پذیری بیشتری در روابط زوجها وجود دارد. 	<ul style="list-style-type: none"> • اولویت با کدام است: کسب و کار یا زندگی خانوادگی؟
دویس (۱۹۹۸، مدیریت امروز) ص ۲۴	<ul style="list-style-type: none"> • اعتماد قوی و بیشتر بین زوجها وجود دارد. 	<ul style="list-style-type: none"> • مسائل و مشکلات کاری بی‌چون و چرا وارد زندگی خانوادگی می‌شود. • مشکلات و مسائل خانوادگی بر سایر کارکنان نیز تأثیر می‌گذارد

(TOMPSON, H GEORGE AND TOMPSON B HOLLY, 2000, p7)

البته لازم به ذکر است که مطالب و تحقیقاتی که راجع به زوج‌های کارآفرین در اینجا آورده شد، در کشورهای غربی انجام شده و متناسب با فرهنگ و قوانین خانوادگی و اجتماعی آنهاست و ممکن است خیلی از این موارد با فرهنگ ما ایرانیان متناسب نباشد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه مفهوم راه‌اندازی کسب و کار توسط زوج‌های زندگی در سال‌های اخیر بیشتر شده،

بنابراین، این گروه در اداره کردن هم‌زمان زندگی خانوادگی و کسب و کارشان احتمالاً با چالش‌هایی مواجه خواهند شد. لذا به نظر می‌رسد که این گروه از صاحبان کسب و کار قبل از راه‌اندازی کسب و کارشان بهتر است وظایف و مسئولیت‌های هر کدام را در هر دو حوزه خانواده و کسب و کار کاملاً برای همدیگر مشخص کنند. مهم‌تر از آن موفقیت زوج کارآفرین هم در زندگی و هم در کسب و کار بستگی به میزان تحمل همدیگر و داشتن خلاقیت در زندگی زناشویی و پرهیز از روش‌های تکراری در تعاملات با همدیگر است. نکته قابل توجه اینکه شناخت خصوصیات و ویژگی‌های زوج‌های کارآفرین از همدیگر در مقایسه با سایر زوج‌ها خیلی بیشتر است و می‌شود گفت این گونه افراد هیچ موضوع سری و پنهان در برابر یکدیگر ندارند.

منابع

- ۱ - GEORGE H. TOMPSON DETERMINANTS OF SUCCESSFUL CO-
DEPARTMENT OF PRENEURSHIP UNIVERSITY OF WAIKATO
HAMILTON NEW ZEALAND
B. TOMPSON UNIVERSITY OF WAIKATO ZEALAND HOLLY
DEPARTMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT PRIVATE BAG
HAMILTON NEW ZEALAND, 2000.
- ۲ - DURABILITY THIS HUSBAND-WIFE COMPANIES HAVE BUILT-IN -
ARTICLE APPEARED IN THE DOMINION POST NEWSPAPER ON
WWW.DOMINIONPOST.COM 17, 2000 DECEMBER
- ۳ - COUPLES: ARE MARSHACK, K. COPRENEURS AND DUAL-CAREER -
PRACTICE, & THEY DIFFERENT? ENTREPRENEURSHIP THEORY
(FALL): 49-60.
- ۴ - BRYSON, J. PROBLEMS OF & HECKMAN, N., BRYSON, R -
PROFESSIONAL COUPLES: A CONTENT ANALYSIS. JOURNAL OF
MARRIAGE AND THE FAMILY 1977 (MAY): 328-340.
- ۵ - THOMAS, S., ALBRECHT, K., AND WHITE, P -
MARITAL QUALITY IN DUAL-CAREER COUPLES. FAMILY
RELATIONS, 1984 (33): 513-521.

دکتر زهرا صباغیان: عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی دکتر محمود احمدپور داریانی:
عضو هیئت علمی دانشگاه امیرکبیر محمد عزیزی: کارشناس ارشد مدیریت آموزش و پژوهشگر
مرکز کارآفرینی دانشگاه امیرکبیر